

Rīgas konferences koncepcija

Par: Konferenci kopīgi rīko Eiropas Savienības Tiesa un Latvijas Republikas Satversmes tiesa

Datumi: 2021. gada 2. – 3. septembris

Norises vieta: Rīga, Latvija

Mērķa grupa: ES dalībvalstu konstitucionālās tiesas, 2 tiesneši no katras tiesas, EST tiesneši un ģenerālvokāti

Konferences nosaukums: "ESavienoti daudzveidībā: starp kopīgām konstitucionālām tradīcijām un nacionālajām identitātēm"

Konteksts

EST loma ir nodrošināt, ka "tiek ievērots tiesiskums" Līgumu interpretēšanā un piemērošanā. Tāpēc līgumu autori uzticējuši EST uzdevumu uzturēt tās pamatvērtības, kurās ES balstās, jo šīs vērtības ES ir neatņemama tiesiskuma sastāvdaļa.

Nesen EST norādījusi, ka "Savienība ir dibināta, pamatojoties uz tādām vērtībām kā tiesiskums, kas ir kopīgas dalībvalstīm sabiedrībā, kurā valda tostarp taisnīgums. Šajā ziņā jānorāda, ka dalībvalstu un tostarp to tiesu savstarpējā uzticēšanās ir balstīta pamatpremīsā, ka dalībvalstīm ir virkne kopīgu vērtību, uz kurām ir balstīta Savienība, kā tas ir norādīts LES 2. pantā".¹

Tālab EST sadarbībā ar dalībvalstu tiesām garantē ES tiesību vienotu interpretēšanu un piemērošanu. Tādējādi tā arī nodrošina to, ka dalībvalstis pilda to no līgumiem izrietošos pienākumus.

Līdzīgi, īstenojot savas pilnvaras veikt pārskatīšanu tiesā, EST arī nodrošina to, ka ES institūcijas pievērš pienācīgu uzmanību kompetences piešķiršanas principam, saskaņā ar kuru šīs institūcijas nedrīkst iejaukties kompetencēs, kuras paturējušas dalībvalstis.

¹ 2018. gada 27. februāra spriedums, *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, 30. punkts.

Savukārt ES dalībvalstu konstitucionālās tiesas nodrošina dalībvalstu konstitucionālo tiesību pārākumu attiecīgo valstu tiesību sistēmā, un tām ir uzticēta nacionālo identitāšu aizsargāšana un nostiprināšana. Šī loma skaidri atzīta arī pašos ES Līgumos. LES 4. panta 2. punktā noteikts, ka "Savienība respektē dalībvalstu vienlīdzību saistībā ar Līgumiem, kā arī to **nacionālo identitāti**, kas raksturīga to politiskajām un **konstitucionālajām** pamatstruktūrām, tostarp reģionālajām un vietējām pašvaldībām" (izcēlums pievienots).

Dalībvalstis ir piešķirušas kompetences ES, vienojoties par kopīgu vērtību kopumu, kas ļauj tām sasniegt kopīgus mērķus. Šīs vērtības iekļaujas dalībvalstu identitātēs un veido daļu ES tiesiskuma gan dalībvalstu, gan Savienības līmenī, jo tās izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām.

Šīs konstitucionālās tradīcijas saglabā centrālo lomu ES tiesību attīstībā. Konstitucionālās tiesas vispirms nosaka normas, kas veido to dalībvalstu pašu konstitucionālās tradīcijas. Pēc tam EST ir jānoskaidro, vai dalībvalstu konstitucionālajās tradīcijās ir vienprātība, kas ļauj ieviest šīm tradīcijām kopīgu vispārēju tiesību principu ES tiesību sistēmā.

Raugoties no metodoloģijas viedokļa, var leģitīmi vaicāt, vai nav nepieciešama detalizētāka izpratne par to, kādā veidā tiek noskaidrotas kopīgās konstitucionālās tradīcijas. Kā vislabāk noteikt to, vai dalībvalstu tradīcijās ir vienprātība? Kāds būtu salīdzinošo tiesību metodes devums šādā analizē?

Turklāt, nepastāvot kopīgām konstitucionālām tradīcijām, rodas jautājums par to, cik lielā mērā ES tiesības pieļauj nacionālo daudzveidību. Patiesi, demokrātiskos principos balstītās tiesību sistēmās bieži vien starp vērtībām pastāv spriedze, un tās ir jāizlīdzsvaro. Šāda izlīdzsvarošana ņems vērā attiecīgās tiesību sistēmas konstitucionālo tradīciju īpatnības. Tā rezultātā, nenovēršami, dažu dalībvalstu rastais līdzsvars atšķirsies no tā, ko būs radušas citas dalībvalstis lielā mērā salīdzināmās situācijās.

Loģiski, te rodas jautājums, it īpaši – pamattiesību aizsardzības jomā, proti, vai ES tiesībām vajadzētu pašierobežoties, pieļaujot šādas daudzveidības turpināšanos, vai, gluži pretēji, tur, kur dalībvalstis ievieš ES tiesības, jāatbalsta vienots risinājums. Kad nacionālo daudzveidību vajadzētu atcelt ES vienotības labā? Un no otras puses, kad ES tiesībām vajadzētu pieļaut nacionālu daudzveidību? Tā kā pamattiesību aizsardzība

turpina būt konstitucionālo tiesu būtiska funkcija, kā to noteikušas tautas, kādā veidā tām vajadzētu izlīdzsvarot vienotības un daudzveidības dimensijas?

Konferences mērķis ir:

- 1) Meklēt kopīgu pieeju dalībvalstu kopīgo konstitucionālo tradīciju atklāšanai un attīstīšanai strukturētākā un iekļaujošākā dialogā starp EST un dalībvalstu konstitucionālajām tiesām.
- 2) Apskatīt EST un konstitucionālo tiesu lomu, nodrošinot "vienotību daudzveidībā".
- 3) Diskutēt par līdzekļiem, ar kuriem vairāk stimulēt EST un dalībvalstu konstitucionālo tiesu dialogu, apskatot gan oficiālos, gan neoficiālos komunikācijas kanālus.
- 4) Pētīt procesuālās un metodoloģiskās iespējas caurskatāmāku EST un dalībvalstu konstitucionālo tiesu attiecību veidošanai.

4 paneldiskusijās, kas tiks organizētas divās sēdēs (konferences un apaļā galda diskusijas veidā), tiks apspriesti šādi temati:

Pirmā paneldiskusija:

Dalībvalstu kopīgo konstitucionālo tradīciju atklāšana un definēšana

Šīs paneldiskusijas mērķis ir izpētīt jēdzienu "dalībvalstu kopīgās konstitucionālās tradīcijas". Tālab iecerēts pētīt EST judikatūru, lai noteiktu apstākļus, kuros šī tiesa ir uzskatījusi, ka kādas pamattiesības, kas nostiprinātas vai nu Hartā vai ES tiesību vispārējajos principos, izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām.

Kāda ir konstitucionālo tiesu un ECT judikatūras loma šajā procesā? Kā EST ir piemērojusi salīdzinošo tiesību metodi? Kādā veidā varētu palielināt konstitucionālo tiesu un EST dialoga nozīmi judikatūras attīstībā?

Otrā paneldiskusija:

Piemērošanas joma, kompetences un harmonizācija

Šīs paneldiskusijas mērķis ir pievērsties Hartas un dalībvalstu konstitūciju piemērošanas jomai. Saistībā ar to šajā paneldiskusijā tiks aplūkots jautājums, vai ES primārajās tiesībās noteiktais respekts pret nacionālo identitāti var ierobežot ES

kompetences, kas attiecīgi var ierobežot Hartas darbības jomu. Tāpat arī šī paneldiskusija pievērsīsies jautājumam par to, vai Harta ir piemērojama gadījumā, ja nacionālās konstitucionālās tiesības paredz kaut ko vairāk nekā to prasa minimālā ES harmonizācija.

Trešā paneldiskusija:
Pamattiesību aizsardzības līmenis

Ja nepastāv dalībvalstu kopīga konstitucionālā tradīcija un dalībvalstis ievieš sekundārās ES tiesības, attiecībā uz pamattiesību aizsardzības līmeni var veidoties atšķirīga tiesu prakse. Cik lielā mērā pieļaujama šāda daudzveidība? Kāda ir demokrātijas principa loma šajā kontekstā?

Ceturrtā paneldiskusija:
Pamattiesību izmantošanas ierobežojumi

Neraugoties uz dažiem svarīgiem izņēmumiem, pamattiesību izmantošana var tik ierobežota. Hartas 52. panta 1. punkts norāda uz soļiem, kas EST un dalībvalstu tiesām jāievēro, lai noskaidrotu, vai pamattiesību izmantošanas ierobežojumi atbilst Hartai. Šīs paneldiskusijas mērķis ir apskatīt ar šo Hartas normu saistīto EST un dalībvalstu konstitucionālo tiesu judikatūru.

